

Grommelstenen.

Door W. F. Anderson.

Enige tijd geleden toonde de heer Zwaverink te Losser mij een zwarte stenen Bijl, welke hij tijdelijk te leen had van de familie S. te Losser (Afb. 1.). Onwillekeurig moest ik weer denken aan het bijgeloof dat aan deze stenen is verbonden en waar van Déinse in 1915 reeds vele voorbeelden van heeft gegeven (Lit.1).

Zou het mogelijk zijn, in onze tijd, vijftig jaar later, nog een dergelijk verhaal uit de mond van een oude Twentse familie op te tekenen?

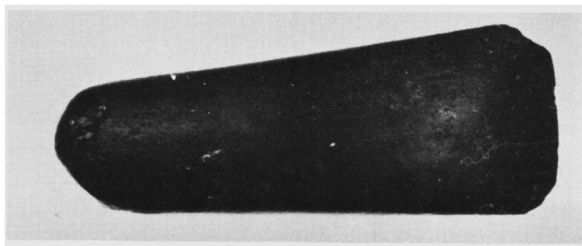
Dat leek zeer onwaarschijnlijk in onze tijd van televisie en ruimtevaart. Hoewel twijfelachtig, was het toch in elk geval de moeite waard het eens te proberen. De heer Zwaverink was bereid om eventuele gegevens te verzamelen en kwam tot mijn verrassing, niet lang daarna met een door hem geschreven boeiend verslag te voorschijn, hem gedaan door de bezitter van de stenen bijl. De bijl was ongeveer 100 jaar geleden gevonden in de buurt van het Aamsveen bij het veengraven "Taarfstekken".

Er werd verondersteld dat zo'n steen uit de lucht was komen vallen tijdens onweer. Men was dan ook als de dood voor onweer of "grommel", wanneer men op deze uitgestrekte veengebieden verbleef. Ten eerste voor de "grommel" en ten tweede had men angst voor het vallen van grommelstenen. Bij de eerste tekenen van een opkomend onweer, begaf men zich dan ook haast je, rep je, naar huis.

Thuisgekomen waren daar reeds passende voorzorgsmaatregelen genomen. De grommelsteen die zorgvuldig in de linnenkast bewaard werd, was bijtijds op een witte doek midden op tafel gelegd en men was dan overtuigd dat hier geen blikseminslag zou plaats hebben.

Ook had het bezit van zo'n steen "medische" waarde. Voor kinderen (vaak jonge) die aan de zogenaamde "Terminen" of stuipen leden werd wat van de grommelsteen geschrapt en men gaf ze dit poeder in. In zo'n "naoberschap" of buurtschap was meestal wel bekend wie zo'n steen in zijn bezit had. In geen geval dacht men bij het vinden van stenen bijlen, aan volkeren of stammen die deze dingen als gebruiksvoorwerpen bezigden. Ook nam men voor vast aan, dat zwerfstenen in de grond groeien. Tot zover het belangwekkende verslag van de heer Zwaverink.

Mij is bekend dat in de eerste wereldoorlog bij een bestorming onder een kogelregen, soldaten dikwijls op plaatsen sprongen waar zojuist een kameraad gesneuveld was. Men redeneerde dan ongeveer zo: Het zou al gek moeten zijn als twee soldaten, vlak achtereen op dezelfde plaats gedood werden. Misschien ligt onbewust ook een

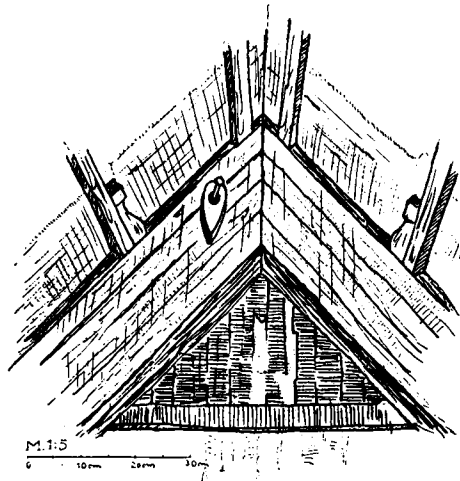
Afb.1. De Grommelsteen van Losser.

Foto G. Giesbers.

dergelijke redenering aan het geloof in grommelstenen ten grondslag. Het zou al raar moeten lopen, als twee grommelstenen op precies dezelfde plaats neer kwamen, leg ik er dus een duidelijk zichtbaar neer, dan kan daar geen tweede komen. Op de verhalen van van Deinse zullen we nu niet meer terug komen (Lit 2.) Ook in Duitsland golden stenen bijlen als tovermiddelen tegen blikseminslag in een tijd waarin men reeds lang niet meer wist waarvoor deze voorwerpen hadden gediend. Misschien zag men ze als bijlen aan, die de nijdige Dondergod onder bliksemschichten en donderslagen uit de hemel geslingerd had. Dat de stenen bijl reeds in de bronstijd als een goed werkend tovermiddel vereerd werd, bewijst een vondst in een graf te Brackrade in Sleswijk-Holstein. Deze doorboorde stenen hamer was dermate ruw uitgevoerd en bovendien niet van een snede voorzien, dat hij klaarblijkelijk slechts voor rituele doeleinden dienst deed. In Oldenburg heten ze donderkeilen. Men kent daar ook grummelsteine maar verstaat daar versteende zeeëgels onder, die ook tegen de bliksem beschermen. (Lit.3). De stenen bijlen gelden in Oldenburg als een medicijn tegen krampen en als afweermiddel tegen de bliksem. In de Harz geneest het huidontsteking, borstontsteking en zieke koeienuiers. In de omgeving van Alfeld aan de Leine werden ze ook gebruikt als tovermiddel (Lit.4). Men had er eerbied voor. Bij de bevalling drukte men de moeder een stenen bijl in de rechterhand. Ook in de drinkbak van kalveren en ander jongvee legde men de Dunderköil. Ook werd hij gebruikt ter bescherming van huis en hof (zie Afb.2). Ze zijn daar ook wel onder de drempels van de huizen gevonden.

Overal in de omtrek werd hier, evenals te Lossler, bij opkomend onweer de bijl op tafel gelegd. Het geloof in de tovermacht van stenen bijlen is dus tot in onze tijd bekend gebleven. Een taai geloof! Reeds 183 jaar geleden schreef Martinet (Lit.5) Vraag: "Van de Blixem spreekende valt mij in, U te vragen, of er geene Dondersteenen zijn? Antwoord: "Geloof geen fabelen! Die men u daarvoor in de hand wil stoppen, zijn versteende zeeëppelen, beitels, wapenen of eertekens der oude volken deezes lands.

Oldenzaal sept. 1965.

Afb.2. Stenen bijl, als bescherming tegen de bliksem, opgehangen in de nok van een schuur te Banteln (naar W.Barner).

LITERATUUR.

1. J.J. van Deinse - Over Donderstenen en bijgeloof 1915.
2. W.F.Anderson - Voorwereldlijke dieren in sprookjes en bijgeloof. Grondboor en Hamer 1962.
3. F. Hamm - Versteinerungen, Steine und Metalle im Volksglauben. Niedersachsen Heft 1949.
4. W. Barner - Von Kultäxten, Beilzauber und rituellen Bohren. Die Kunde Neue Folge Heft 3-4 Jahrgang 1957.
5. J.F. Martinet-Katechismus der natuur 1782.